

o. Łukasz Gora

**„Fascynujące i groźne narzędzie”¹.
Papież Franciszek o sztucznej inteligencji**

“An exciting and fearsome tool”. Pope Francis on artificial intelligence

Summary

The dynamic development of artificial intelligence is increasingly influencing many areas of human life. AI forecasts suggest that the importance of this technology will grow. It brings with it many opportunities and threats, and poses a challenge to the entire modern world. It is an innovative and essential technology that differs from anything that has been developed so far, which presents some difficulty in describing and evaluating it. Pope Francis' response to this new phenomenon is the increasing appearance of the issue of artificial intelligence in his teaching. This article attempts to present and analyse the most important papal statements on AI with particular reference to the Message for the 57th World Day of Peace entitled *Artificial Intelligence and Peace*. The article focuses attention on the interpretive assumptions proposed by Francis: the appeal to Revelation, teaching and Tradition of the Church, and the papal description of the complexity of this phenomenon: among others, the difficulties of definition, the simplified description of action, the limitations of computational mechanics, the conditionality of AI's response to the databases available to it, the wide range of impacts on human life, the need for a transdisciplinary approach, opportunities and threats.

Key words: pope Francis, artificial intelligence, AI, technocracy, transdisciplinarity

W dniach od 13 do 15 czerwca 2024 r. odbyło się kolejne spotkanie grupy G7, czyli prezydentów i premierów siedmiu demokratycznych państw o najbardziej rozwiniętych gospodarkach na świecie. Do tego polityczno-ekonomicznego forum po raz pierwszy została zaproszona także przywódca najmniejszego państwa świata – Watykanu. Oczywiście jego obecność nie zwiastuje powrotu do czasów, kiedy papieństwo stanowiło jedną z najbardziej wpływowych sił politycznych ówczesnego świata. Zwierzchnik Kościoła Katolickiego został zaproszony przez premier Włoch Giorgię Meloni na sesję, podczas której światowi przywódcy mają zajęli się tematem wyzwań jakie niesie ze sobą rozwój sztucznej inteligencji (ang. *Artificial Intelligence* – AI). Ta wciąż nowa i udoskonalana cyfrowa technologia ewidentnie znaczy czas nam współczesne, a dużo wskazuje na to, że jej znaczenie dla wielu dziedzin ludzkiego życia będzie dynamicznie

¹ Tytuł artykułu został zaczerpnięty z papieskiego przemówienia: Franciszek, *Fascynujące i groźne narzędzie. Przemówienie do uczestników sesji G7 na temat sztucznej inteligencji*, Borgo Egnazia (14.06.2024), <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2024/june/documents/20240614-g7-intelligenza-artificiale.html>, [dostęp: 26.11.2024].

wzrastać. Również papież Franciszek dostrzega w AI wyzwanie, z którym mierzy się współczesny świat i dlatego wielokrotnie w swoim wypowiedziach odnosił się do tego tematu wskazując szanse i zagrożenia, jakie niesie ze sobą rozwój tej technologii. Tytuł papieskiego przemówienia do przedstawicieli państw G7: *Fascynujące i groźne narzędzie* streszcza nastawienie Franciszka do kwestii sztucznej inteligencji¹.

Niniejszy artykuł stanowi próbę odpowiedzi na pytanie w jaki sposób papież Franciszek postrzega sztuczną inteligencję. W tym celu zostaną zebrane, przedstawione i przeanalizowane najważniejsze wypowiedzi papieża Franciszka dotyczących AI, ze szczególnym uwzględnieniem Orędzia na 57. Światowy Dzień Pokoju (01.01.2024 r.) zatytułowanego *Sztuczna inteligencja i pokój*. Orędzie to, jak zauważył W. Przygoda, jest dokumentem, w którym Papież zajął stanowisko w sprawie sztucznej inteligencji i choć nie wyczerpuje ono złożoności tematu, to jednak już rzuca na nie światło, wskazując przy tym nadzieje i zagrożenia związane z AI².

Analiza treściowa papieskich wypowiedzi pozwala wyodrębnić następujące kwestie: 1) wskazanie perspektyw interpretacyjnych, w których należy spojrzeć na sztuczną inteligencję, aby dobrze ją odczytać; 2) opis tego co obecnie wiemy i co jest pomocne jest w zrozumieniu problematyki związanej z AI; 3) szanse, które Papież dostrzega w dobrym użytkowaniu tej technologii; 4) zagrożenia, na które trzeba uważać i których należy unikać; 5) wyzwania związane ze sztuczną inteligencją, z którymi potrzebuje się zmierzyć w najbliższym czasie ludzka społeczność. W niniejszym artykule przedstawiona analiza zawęży się do dwóch pierwszych punktów skupiając się na założeniach interpretacyjnych wskazanych przez Franciszka, oraz przedstawiając w jaki sposób Papież opisuje to zjawisko. Pozostałe kwestie (szanse, zagrożenia, wyzwania) wymagają osobnego opracowania.

1. Perspektywy interpretacyjne

Papież Franciszek zajmując stanowisko w sprawie fenomenu AI wskazuje na początku na pewne wstępne założenia poznawcze. Założenia te stanowią ramę interpretacyjną. Jest to metodologiczne narzędzie mające rzucać światło na kwestie związane ze sztuczną inteligencją. Wskazane perspektywy interpretacyjne mają umożliwić prawidłowe odczytanie i ocenienie tej nowej rzeczywistości. Takie podejście ważne jest zwłaszcza w dzisiejszym globalnym, pluralistycznym społeczeństwie, w którym istnieje wiele narracji na temat człowieka i świata, który go otacza. Papież buduje swoją ramę interpretacyjną w oparciu o Objawienie, nauczanie i Tradycję Kościoła. Taki wybór założeń wskazuje na to, że papieskie odczytanie i ocena zjawiska sztucznej inteligencji jest oparte o wartości chrześcijańskie.

¹ Por. S. Cernuzio, *Papież na szczycie G7: Żadna maszyna nie powinna decydować o odebraniu życia*, „L'Osservatore Romano” 2024, nr 6(463)/45, s. 5.

² Por. W. Przygoda, *Sztuczna inteligencja a duszpasterstwo. Obietnice – zagrożenia – wyzwania, „«Społeczeństwo». Studia, prace badawcze i dokumenty z zakresu nauki społecznej Kościoła”* 2024, nr 1(165)/34, s. 63. W. Przygoda w tym miejscu przywołuje kard. W.J. Eijka, który wezwał Stolicę Apostolską do wydania dokumentu (np. encykliki), który całościowo zająłby się tematem sztucznej inteligencji. Taki dokument byłby niewątpliwą pomocą dla wierzących porządkującym i przygotowującym do kontaktu z nowością AI. Kontynuując zaś myśl wskazuje na Orędzie na 57. Światowy Dzień Pokoju jako na dokument, zawierający stanowisko papieskie. Można zatem przyjąć, że dopóki nie zostanie opracowany postulowany przez kard. W.J. Eijka dokument, to orędzie na 57. Światowy Dzień Pokoju stanowi dla wierzących główny drogowskaz w kwestii sztucznej inteligencji.

Swoje Orędzie na 57. Dzień Pokoju, które zostało poświęcone refleksji nad AI, Franciszek rozpoczyna od odwołania się do dwóch wersetów biblijnych: „Pismo Święte zaświadcza, że Bóg dał ludziom swego Ducha, aby posiadali «mądrość, rozum, wiedzę i znajomość wszelkiego rzemiosła» (Wj 35,31). Rozum jest wyrazem godności nadanej nam przez Stwórcę, który stworzył nas na swój obraz i podobieństwo (por. Rdz 1,26) i umożliwił nam odpowiadanie na Jego miłość poprzez wolność i poznanie. Nauka i technologia w szczególny sposób ukazują tę fundamentalnie relacyjną właściwość ludzkiego rozumu: są one niezwykle wytworami jego potencjału twórczego”³.

Pierwszy fragment stanowi część wersetu Wj 35,31 i został on wykorzystany dla ukazania prawdy o tym, że przywołane zdolności: „mądrość, rozum, wiedzę i znajomość wszelkiego rzemiosła”, pochodzą od Ducha, który jest darem Boga. W domyśle więc, sztuczna inteligencja byłaby, w odczuciu Papieża, dziełem człowieka wykorzystującego twórczo zdolności, którymi został obdarzony przez Stwórcę. Warto jednak przywołać pełne zdanie biblijne, z którego pochodzi przywołany przez Papieża cytat: „Wówczas Mojżesz przemówił do Izraelitów: «Oto Pan powołał imiennie Besaleela, syna Uriego, syna Chura z pokolenia Judy, i napełnił go duchem Bożym, mądrością, rozumem, wiedzą i znajomością wszelkiego rzemiosła, by obmyślił plany robót w złocie, w srebrze, w brązie, oraz prac nad przystosowaniem kamieni do ozdoby i nad obróbką drzewa potrzebnego do wykonania wszelkich zamierzonych dzieł (Wj 35,30-33)”.

Całość przywołanego zdania może sprawiać wrażenie wyrywkowego odczytania tych słów – Papież odnosi je do nauki i technologii, natomiast w Księdze Wyjścia kontekstem jest budowa Namiotu Spotkania. Jest to jednak wrażenie wyłącznie pozorne. Bóg, na przestrzeni wieków nieustannie wychodzi naprzeciw człowiekowi i spotyka się z nim wkraczając w konkretny moment historii. Dokonuje się to zawsze w kontekście społeczno-kulturowy, który także ewoluuje, podlega zmianom. Ludzkość rozwija się, odkrywa prawdy, poszerza swoją wiedzę, dokonuje postępu technicznego. Tak rozumiany świat ludzki możemy symbolicznie odczytać w obrazie ciągle budowanego i ulepszanego Namiotu Spotkania – miejsca, w którym człowiek, ludzkość, spotyka się ze zbawiającym Bogiem⁴.

Drugi fragment, który nie zostaje przywołany wprost, a do którego jesteśmy tylko odnoszeni, wyraża prawdę o tym, że człowiek został stworzony na obraz i podobieństwo Boga (Rdz 1,26). To podobieństwo wyraża się między innymi przez rozum, na co Papież chce w tym miejscu zwrócić naszą uwagę. Rozwój nauki i technologii możliwy jest dzięki wolności, możliwościom poznawczym oraz twórczemu działaniu człowieka. Każda z tych cech jest darem Bożym. Papież odniósł to także wprost do sztucznej inteligencji podczas przemówienia do przywódców państw G7: „Nauka i technologia są zatem niezwykle produktami twórczego potencjału nas, istot ludzkich. Zatem, właśnie z wykorzystania tego twórczego potencjału, który dał nam Bóg, rodzi się sztuczna inteligencja”⁵.

W swoim orędziu *Sztuczna inteligencja i pokój* Papież po odwołaniu się do tekstów biblijnych sięga także do Magisterium Kościoła, aby i ono rzuciło światło na zagadnienie AI. Przywołuje tu dwa fragmenty soborowej *konstytucji*

³ Franciszek, *Sztuczna inteligencja i pokój. Orędzie na 57. Światowy Dzień Pokoju* (08.12.2023), 1, <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/peace/documents/20231208-messaggio-57giornatamondiale-pace2024.html>, [dostęp: 26.11.2024].

⁴ Myśl ta wpisuje się w soborowe nauczanie, które przedstawia świat jako stworzony przez Boga, będący świadkiem historii zbawienia człowieka, który wedle zamysłu Bożego doznaje przemiany i dąży do doskonałości (zob. Sobór Watykański II, *Gaudium et spes. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym* (07.12.1965), 1-3, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/akty-korporacyjne/konstytucja-duszpasterska-o-kosciele-w-swiecie-wspolczesnym-286768068>, [dostęp: 28.11.2024]).

⁵ Franciszek, *Fascynujące i groźne narzędzie...*, dz. cyt.

duszpasterskiej „Gaudium et spes”. Teksty te mówią o tym, że ludzkość od zawsze rozwijała się przez swoje duchowe uzdolnienia i pracę, co stanowi wypełnienie planu Bożego. Franciszek zaprasza odbiorców swojego orędzia do spojrzenia na sztuczną inteligencję jako na jedno ze środków technicznych mogących posłużyć do przekształcania ziemi w mieszkanie godne człowieka. Cytowany tekst soborowy akcentuje równocześnie, że ocena przydatności środków technicznych w drodze dążenia do „udoskonalania człowieka i przemiany świata”, uzależniona jest od tego, czy przyczynia się ona realnie do „lepszego porządku społeczności ludzkiej, do rozwoju wolności i braterskiej komunii”⁶.

12 maja 2024 r. w orędziu wygłoszonym z okazji 58. Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu, które także w dużej mierze zostało poświęcone tematowi sztucznej inteligencji, Papież z Argentyny wskazuje także na potrzebę spojrzenia duchowego przy ocenie współczesnych wyzwań. Papież wskazuje na mądrość serca, która jest darem Ducha Świętego, dzięki któremu „możemy odczytać i zinterpretować nowość naszych czasów (...), który pozwala widzieć rzeczy Bożymi oczami, rozumieć powiązania, sytuacje, wydarzenia i odkrywać ich znaczenie”⁷. Samą zaś mądrość serca rozumie jako cnotę pozwalającą człowiekowi „łączyć całość i części, decyzje i ich konsekwencje, wzniosłości i słabości, przeszłość i przyszłość, ja i my”⁸. Franciszek wyraża w ten sposób, że dla poprawnej oceny rzeczywistości (również sztucznej inteligencji) potrzeba łaski, daru Ducha Świętego, które umożliwi człowiekowi całościowe spojrzenie i uchwycenie całej złożoności. Możemy dodać, że bez tej duchowej mądrości serca ocena cegółkolwiek może okazać się redukcjonistyczna, krótkowzroczna, wybrakowana i skupiona na jakimś jednym z wymiarów.

Papież z Argentyny wskazuje także na potrzebę perspektywy antropologicznej. Nigdzie nie pada co prawda takie sformułowanie, ale oddaje ono dobrze postulowaną przez Franciszka potrzebę oceny sztucznej inteligencji przyjmującą jako punkt odniesienia człowieka, z całą jego złożonością. Papież napisał: „Mądrość ta dojrzewa, doceniając czas i uwzględniając słabości. Rośnie w przymierzu między pokoleniami, między tymi, którzy pamiętają przeszłość, a tymi, którzy mają wizję przyszłości. Tylko razem wzrasta zdolność do rozeznania, do czujności i do postrzegania rzeczy z perspektywy ich spełnienia”⁹.

Wyrażone zostały tu prawdy o mądrości, która rozwija się wraz ludzkością w czasie, w ramach transferu międzypokoleniowego. Nie jest ona dziełem jednostki, lecz wymaga wspólnoty, wspólnej drogi prowadzącej do poznania. Mądrość docenia czas, który jest potrzebny do rozwoju i oceny, a także bierze pod uwagę ograniczenia wpisane w ludzką naturę. Potrzeba zatem, aby w refleksji nad sztuczną inteligencją korzystać z całej mądrości, którą przez wieki wypracowała ludzkość, sięgając pamięcią do wielkich odkryć, czasów rozwoju, ale także nie zapominając o błędach i tragicznych konsekwencjach fatalnych decyzji, czyli do całego spektrum doświadczeń rodziny ludzkiej.

⁶ Tenże, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., 1; Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 33, 57.

⁷ Franciszek, *Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej. Orędzie na 58. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24.01.2024), <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/20240124-messaggio-comunicazioni-sociali.html>, [dostęp: 26.11.2024]. Podczas pozdrowienia wygłoszonego w dniu wygłoszenia orędzia, po modlitwie *Regina Caeli*, Papież wyraził to także w słowach: „Dziś obchodzimy Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, którego tematem jest: „Sztuczna inteligencja i mądrość serca”. Tylko poprzez odzyskanie mądrości serca możemy zinterpretować wymagania naszych czasów, odkryć na nowo drogę do w pełni ludzkiej komunikacji” [Franciszek, *Pozdrowienie wygłoszone po modlitwie Regina Caeli 12.05.2024 r.*, „L'Osservatore Romano” 2024, nr 5(462)/45, s. 51].

⁸ Tenże, *Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej...*, dz. cyt.

⁹ Tamże.

Wspomniana perspektywa nie jest tożsama ze współczesnym antropocentryzmem, który Franciszek w encyklice *Laudato si'* przedstawia jako wypaczony¹⁰ i prowadzący do kierowania się paradygmatem technokratycznym. W przemówieniu do przywódców G7 Papież powiedział: „Paradygmat technologiczny, którego ucieleśnieniem jest sztuczna inteligencja, niesie ze sobą ryzyko ustąpienia miejsca znacznie bardziej niebezpiecznemu paradygmatowi, który zidentyfikowałem już jako «paradygmat technokratyczny». Nie możemy pozwolić, aby narzędzie tak potężne i niezbędne jak sztuczna inteligencja, wzmocniło ten paradygmat; wręcz przeciwnie, musimy uczynić sztuczną inteligencję bastionem właśnie przeciwko jego ekspansji”¹¹.

Widzimy zatem, że sztuczna inteligencja postrzegana jest jedynie jako narzędzie, które może zostać wykorzystane do obrony lub wypaczenia człowieczeństwa. Jest to o tyle ważne, że w opinii Papieża współczesnym czasem tak bogatym w technologię grozi bycie ubogim w człowieczeństwo¹². Konieczna jest obrona człowieka i potrzeba do tego zaangażować także najnowsze zdobycze technologii. W Orędziu na 57. Światowy Dzień Pokoju dodaje: „(...) sztuczna inteligencja powinna służyć najlepszemu ludzkiemu potencjałowi i naszym najbardziej wzniosłym aspiracjom, a nie z nimi konkurować”¹³. W tym kluczu perspektywa antropologiczna ma nam pomóc ocenić nawet nie tyle samo narzędzie, tylko to, jak i do czego jest ono wykorzystywane. Chodzi tu o to, aby kryterium dobrego wykorzystania AI było nie zysk, nie władza, nie możliwość wpływania na życie i myślenie innych ludzi, ale dobro każdego człowieka i integralny rozwój ludzkości, o które Papież dopomina się przez cały swój pontyfikat¹⁴. Papież wykorzystuje to kryterium antropologiczne bardzo praktycznie, co będzie widoczne przy omawianiu widzianych przez Franciszka szans i zagrożeń, które płyną z użytkowania sztucznej inteligencji.

Traktowanie sztucznej inteligencji jako instrumentu pozwala także na dostrzeżenie, że za tymi narzędziami stoją posługujące się nimi podmioty. Wypowiadając się o AI jako systemach socjotechnicznych Papież napisał: „Istotnie, ich wpływ, niezależnie od technologii podstawowej, zależy nie tylko od ich zaprojektowania, lecz także od celów i interesów tych, którzy je posiadają, i tych, którzy je rozwijają, a także od sytuacji, w jakich są używane”¹⁵ oraz jeszcze jeden fragment: „Musimy pamiętać, że badania naukowe i innowacje technologiczne nie są oderwane od rzeczywistości i «neutralne», lecz podlegają wpływom

¹⁰ Zob. tenże, *Laudato si'*. Encyklika poświęcona trosce o wspólny dom (24.05.2015), 115-120, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html, [dostęp: 26.11.2024].

¹¹ Tenże, *Fascynujące i groźne narzędzie...*, dz. cyt. Na temat paradygmatu technokratycznego i jego powiązania ze współczesnym antropocentryzmem zob. Franciszek, *Laudato si'*, 100-122 (zob. A. Sztylka, *Krytyka paradygmatu technokratycznego w encyklice Laudato, si' papieża Franciszka*, w: *Edukacja humanistyczna w kontekście technicyzacji w XXI wieku. W poszukiwaniu pedagogicznej równowagi*, red. T. Graca, D. Łażewska, Józefów 2017, s. 55-76).

¹² Por. Franciszek, *Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej...*, dz. cyt.

¹³ Tenże, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., 2.

¹⁴ Zob. np.: tenże, *Evangelii gaudium. Adhortacja apostolska o głoszeniu ewangelii we współczesnym świecie* (24.11.2013), 53-60, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html, [dostęp: 28.11.2024]; tenże, *Laudato si'*, 48-53; tenże, *Fratelli tutti. Encyklika o braterstwie i przyjaźni społecznej* (03.10.2020), 1-8, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20201003_enciclica-fratelli-tutti.html, [dostęp: 02.12.2024]; tenże, Ahmed el-Tayeb, *Dokument o ludzkim braterstwie dla pokoju światowego i współistnienia* (04.02.2019), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/travels/2019/outside/documents/papa-francesco_20190204_documento-fratellanza-umana.html, [dostęp: 03.12.2024].

¹⁵ Tenże, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., 2.

kulturowym. Jako że, są one w pełni działaniami ludzkimi, to obierane przez nie kierunki odzwierciedlają wybory uwarunkowane wartościami osobistymi, społecznymi i kulturowymi każdej epoki. Odnosi się to także do osiągniętych przez nie rezultatów: właśnie dlatego, że są one wynikiem specyficznie ludzkiego podejścia do otaczającego świata, zawsze mają wymiar etyczny, ściśle związany z decyzjami tych, którzy projektują eksperymenty i ukierunkowują produkcję ku określonym celom. Dotyczy to również form sztucznej inteligencji¹⁶.

Rozwój technologii zwiększa nasze możliwości. Sprawia, że równocześnie rosną zarówno nasze szanse, jak i zagrożenia. Ludzkość podejmując decyzje, także w sprawie AI, może wpłynąć na przyszłość świata. Dlatego tak ważne jest, aby fenomen sztucznej inteligencji odczytywać nie tylko w kluczu technologicznym, ale przede wszystkim w odniesieniu do człowieka, którego działanie podlega ocenie etycznej.

2. Obecny stan AI

Po nakreśleniu perspektyw interpretacyjnych, w które Papież wyposaża nas na początek drogi do zrozumienia fenomenu sztucznej inteligencji, należy teraz przeanalizować pewien stan faktyczny dotyczący sztucznej inteligencji, który Franciszek próbuje uchwycić i przedstawić. Papież dokonuje tu oceny pewnej selekcji danych, która związana jest z celem jego wypowiedzi. Przedstawione poniżej fakty przywoływane przez Papieża pochodzą z dwóch orędzi (na 57. Światowy Dzień Pokoju i na 58. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu) oraz z przemówienia do przywódców państw G7. W każdej z tych trzech wypowiedzi nie było zbyt wiele miejsca na szczegółowe przedstawienie treści, czy bardziej techniczne wywody. Jednak Papieżowi zależy na chociażby ogólnym zaprezentowaniu zjawiska sztucznej inteligencji jako złożonej technologii, która w sposób znaczący odciska się na współczesnym świecie.

Warto na początku przywołać fragment z orędzia *Sztuczna inteligencja i pokój*: „Jak dotąd, w świecie nauki i technologii nie ma jednoznacznej jej definicji. Sam termin, który wszedł już do języka potocznego, obejmuje różnorodność nauk, teorii i technik mających na celu sprawienie, by maszyny odtwarzały lub naśladowały w swoim działaniu zdolności poznawcze istot ludzkich”¹⁷.

W powyższym fragmencie daje się zauważyć, że Papież zwraca uwagę na to, że sztuczna inteligencja jest rzeczywistością złożoną, multidyscyplinarną, i choć współczesna nauka ma trudność z jednoznacznym zdefiniowaniem zjawiska (co wskazuje na pewną nieuchwytność AI), to sama nazwa funkcjonuje już w języku potocznym. W Orędziu na 58. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu Franciszek zwraca uwagę, że powszechne używanie takiej nazwy wyprało termin „uczenie maszynowe” (ang. *machine learning*), który to termin jest bardziej poprawny, używany w literaturze naukowej i unikający użycia słowa „inteligencja”, które w tym kontekście jest mylące¹⁸. Papież postuluje

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże. Dla porównania definicja podawana w *Słowniku języka polskiego PWN*: „sztuczna inteligencja [dział informatyki badający reguły rządzące zachowaniami umysłowymi człowieka i tworzący programy lub systemy komputerowe symulujące ludzkie myślenie]” (<https://sjp.pwn.pl/szukaj/sztuczna%20inteligencja.html>, [dostęp: 28.11.2024]).

¹⁸ Franciszek, *Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej...*, dz. cyt. Papież także wcześniej zwracał już uwagę na to, że pojęcie sztuczna inteligencja może wprowadzać w błąd: „(...) należy zauważyć, że określenie «sztuczna inteligencja», choć z pewnością efektowne, może być mylące. Słowa ukrywają fakt, że – mimo użytecznego wykonywania zadań służebnych (takie jest oryginalne znaczenie terminu «robot») – mechanizmy funkcjonalne są jakościowo dalekie od ludzkich prerogatyw, jakimi są wiedza i działanie” [tenże, *Etyczne przymiery na rzecz życia. Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Akademii «Pro Vita»*, „L'Osservatore Romano” 2019, nr 3(411)/40, s. 36].

także, aby rozpowszechniony już termin „sztuczna inteligencja” używany był w liczbie mnogiej, co pozwoli oddać wielopostaciowość samej technologii w różnych jej wydaniach, oraz podkreślić jej inność, od ludzkiej inteligencji: „Mówienie w liczbie mnogiej o «formach inteligencji» może pomóc podkreślić nade wszystko niemożliwą do pokonania rozbieżność istniejącą między tymi systemami, niezależnie od tego, jak niesamowite i potężne mogą one być, a osobą ludzką: są one w ostatecznym rachunku «fragmentaryczne» w tym sensie, że mogą naśladować lub odtwarzać tylko niektóre funkcje ludzkiej inteligencji. Użycie liczby mnogiej podkreśla również, że te urządzenia, bardzo różniące się między sobą, powinny być zawsze traktowane jako «systemy socjotechniczne»”¹⁹.

Papież z Argentyny przemawiają do przywódców państw G7 przedstawia w zrozumiały, ale i zarazem uproszczony sposób, jak działa technologia AI: „W swojej istocie, sztuczna inteligencja jest narzędziem zaprojektowanym do rozwiązywania problemów i funkcjonuje za pomocą logicznego łańcucha operacji algebraicznych, przeprowadzanych na kategoriach danych, które są porównywane w celu odkrycia korelacji, poprawiając ich wartość statystyczną, dzięki procesowi samodzielnego uczenia się, opartemu na poszukiwaniu dalszych danych i samodzielnej modyfikacji jego procedur obliczeniowych”²⁰.

W tym samym przemówieniu Franciszek podkreśla także różnicę między naszkicowanym powyżej sposobem działania tzw. sztucznej inteligencji, a tym, co charakteryzuje wyłącznie inteligencję ludzką: „Należy zawsze pamiętać, że maszyna może, w pewnych formach i za pomocą tych nowych środków, dokonywać wyborów algorytmicznych. To, co robi maszyna, jest jednym wyborem technicznym spośród wielu możliwości, i opiera się albo na dobrze zdefiniowanych kryteriach, albo na wnioskach statystycznych. Natomiast istota ludzka nie tylko wybiera, ale jest zdolna do podejmowania decyzji w sercu. Decyzja jest elementem, który moglibyśmy nazwać bardziej strategicznym niż jakiś wybór, i wymaga ona praktycznej oceny”²¹.

Papież, choć jest przede wszystkim duszpasterzem i teologiem, ukazuje pewne modelowe schematy funkcjonowania AI, które choć oparte są na komputerach o wielkich możliwościach, to jednak ich możliwości są zawsze fragmentaryczne. J. Mariański w swojej pracy pt. *Godność ludzka, praca, bezrobocie i braterstwo w nauczaniu społeczno-moralnym Papieża Franciszka*, zwraca uwagę, że dla Papieża Franciszka, współcześnie komputery znacznie przewyższające ludzki rozum możliwościami przechowywania danych i łączenia ich ze sobą, nie zastąpią człowieka w odczytywaniu sensu tych danych²². Papież z Argentyny wskazuje również na to, że nie wszystko co dotyczy ludzkiego życia da się skategoryzować w taki sposób, aby zostało „strawione” i poprawnie odczytane przez sztuczną inteligencję. Mechanizm obliczeniowy opierający się o dane liczbowe nie stanowi gwarancji pewności, nieomyłności i uniwersalności uzyskiwanych dzięki niemu odpowiedzi. W przemówieniu *Fascynujące i groźne narzędzie* powiedział: „Sztuczna inteligencja wykorzystuje operacje algebraiczne, które mają być wykonywane zgodnie z logiczną sekwencją (np. jeśli wartość X jest większa niż wartość Y, pomnóż X przez Y; w przeciwnym razie podziel

¹⁹ Tenże, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., 2.

²⁰ Tenże, *Fascynujące i groźne narzędzie...*, dz. cyt.

²¹ Tamże. Podobną myśl Franciszek prezentuje także w orędziu skierowanym do uczestników spotkania *Etyka AI dla pokoju* {zob. tenże, *Message of The Holy Father Francis to The Participants in The "AI Ethics for Peace" Gathering* (10.07.2024), <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2024/documents/20240710-messaggio-ai-ethics-forpeace.html>, [dostęp: 26.11.2024]}.

²² J. Mariański, *Godność ludzka, praca, bezrobocie i braterstwo w nauczaniu społeczno-moralnym Papieża Franciszka*, Lublin 2024, s. 177-178.

X przez Y). Ta metoda obliczeń – tak zwany „algorytm” – nie jest ani obiektywna, ani neutralna. Opierając się na algebrze, może jedynie badać rzeczywistość sformalizowaną w kategoriach liczbowych”²³.

Franciszek chce także jasno zaznaczyć, że AI nie ma dostępu do rzeczywistości jako takiej, którą bada i analizuje, a swoje odpowiedzi buduje na danych, do których ma dostęp i od tych zasobów, oraz sposobu ich ustrukturyzowania. Implikuje to, że odpowiedzi w dużej mierze zależą będą od tego, czym sztuczna inteligencja będzie „karmiona”, kto będzie budował jej zasoby, jakimi wartościami będzie się kierował, jaki będzie miał światopogląd i przekonania. Co ważne – w tym miejscu Papież nie ocenia tego, a jedynie prezentuje stan faktyczny podważając pewną tezę o obiektywności, czy niezależności tej technologii.

Papież dostrzega wielką złożoność sztucznej inteligencji. Istnieje duża jakościowa zmiana, między innymi narzędziami, z których korzysta człowiek, a AI. Sztuczna inteligencja jest narzędziem, które zostało zaprojektowane w taki sposób, aby osiągnąć wyznaczony cel dostosowując się w trakcie do przydzielonego jej zadania. W tym procesie osiągania celu AI cechuje się swoistą autonomią i możliwością dokonywania wyborów niezależnych od człowieka²⁴.

Sztuczna inteligencja jest na tyle skomplikowaną technologią, że Franciszek, opisując sposób jej funkcjonowania oraz jej potencjalne możliwości, wskazuje, że jest to rzeczywistość dla większości ludzi poza zasięgiem zrozumienia, że to coś nie do roszycrowania²⁵. Nawet posiadanie specjalistycznej wiedzy informatycznej nie gwarantuje możliwości wyjaśnienia złożoności systemów AI. W przemówieniu na szczycie G7 Papież powiedział: „(...) algorytmy zaprojektowane do rozwiązywania bardzo złożonych problemów są tak zaawansowane, że samym programistom sprawia trudność dokładne zrozumienie, w jaki sposób osiągają swoje wyniki”²⁶.

Powyższe trudności wynikają nie tylko ze stopnia skomplikowania technologicznego tych systemów, ale także z interdyscyplinarności tego zagadnienia. Same kompetencje informatyczne są niewystarczające dla zrozumienia procesu rozwoju AI. W orędziu *Sztuczna inteligencja i pokój* Papież z Argentyny ujął to w taki sposób: „Rozwój, taki jak *machine learning* lub głębokie uczenie (*deep learning*), rodzi pytania, które wykraczają poza sferę technologii i inżynierii, i mają związek ze zrozumieniem, ściśle połączonym z sensem ludzkiego życia, podstawowymi procesami poznawczymi i zdolnością umysłu do dotarcia do prawdy”²⁷.

M. Mróz w swej artykule *Sztuczna inteligencja jako szansa dla teologii* prezentując 10 tez na temat teologii technologizacji opracowanych przez A. Puzio²⁸,

²³ Franciszek, *Fascynujące i groźne narzędzie...*, dz. cyt.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tenże, *Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej...*, dz. cyt.

²⁶ Tenże, *Fascynujące i groźne narzędzie...*, dz. cyt.

²⁷ Tenże, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., 3.

²⁸ 10 tez na temat teologii technologizacji wg A. Puzio: 1) technologizacja jest istotna dla teologii; 2) teologia jest istotna dla technologizacji; 3) dokładne badania naukowe i rzetelne zbadanie krajozobu dyskursu stanowią punkt wyjścia do teologicznego dialogu z technologią, a polaryzacji należy unikać; 4) teologia technologizacji jest interdyscyplinarna, międzywyznaniowa i międzynarodowa; eksperymentuje i odważnie posuwa się naprzód, tworząc nowe obszary; 5) religia i teologia są przekształcane przez technologizację; 6) technologizacja stawia wyzwania i kwestionuje teologiczne koncepcje i teorie, co skutkuje koniecznością opracowania nowych podejść teologicznych; 7) technologizacja musi być zawsze postrzegana zarówno z perspektywy jej wyzwań, jak i możliwości; oferuje wiele szans dla teologii i religii; 8) teologia musi odważyć się zmierzyć z pomijanymi i uciszonymi tematami oraz badać zupełnie nowe sposoby myślenia; 9) teologia musi być zaangażowana w projektowanie i rozwijanie technologii; 10) teologia powinna stać się wpływową dziedziną (dosł. influencerem) (zob. A. Puzio, *Theology Meets AI: Examining Perspectives, Tasks, and Theses on the Intersection of Technology and Religion*, w: *Alexa, wie hast du's mit der Religion? Theologische Zugänge zu Technik und Künstlicher Intelligenz. Theologie und Künstliche Intelligenz*, red. H. Klinge, N. Kunkel, A. Puzio, Vol. 1, Darmstadt, 2023, s. 30-33 [w tłumaczeniu M. Mroza]).

komentuje, że ujęty tam sposób podejścia do badań na styku teologii i technologii (także dotyczącej AI) cechujący się dialogicznością i pozytywnym podejściem, zgodny jest z przedstawionym przez Papieża w konstytucji *Veritatis gaudium* sposobem uprawiania teologii²⁹. Franciszek proponuje tam transdyscyplinarność, która polega na odnoszeniu całej wiedzy do mądrości płynącej z Objawienia. Współczesna nauka charakteryzuje się wchodzeniem w coraz węższe specjalizacje, a jednocześnie wymaga podejścia interdyscyplinarnego, które wyraża złożoność świata. Proponowana przez Papieża transdyscyplinarność, polega na dialogicznym zbieraniu całości wiedzy, porządkowaniu jej i ukierunkowaniu rozwoju nauki według kryteriów płynących z Objawienia. Dotyczy to także sztucznej inteligencji. Papież zauważa, że refleksja nad nią nie może ograniczyć się wyłącznie do aspektów technologicznych. Potrzeba znacznie szerszego ujęcia, uwzględniającego interdyscyplinarny dialog, jednocześnie samemu podejmując się zadania umiejscowienia fenomenu AI w „obrębie przestrzeni Światła i Życia oferowanej przez Mądrość, która emanuje z Objawienia Boga”³⁰.

Warto przywołać tu jeszcze jeden cytat z przemówienia *Fascynujące i groźne narzędzie*, w którym Papież sygnalizuje, że specyfika AI może się udoskonalać sama, przez co może się wymykać rozumieniu czy kontrolowaniu nawet przez specjalistów: „Co więcej, należy dodać, że właściwe wykorzystanie, przynajmniej zaawansowanych form sztucznej inteligencji, nie będzie w pełni kontrolowane ani przez użytkowników, ani przez programistów, którzy zdefiniowali ich pierwotny cel w chwili ich opracowania. Tym bardziej, że jest wysoce prawdopodobne, iż w niedalekiej przyszłości programy sztucznej inteligencji będą w stanie komunikować się bezpośrednio ze sobą w celu udoskonalenia swoich osiągnięć”³¹.

Sztuczna inteligencja została stworzona dla człowieka. AI odwołuje się do rozumienia i sensu, które przynależą do świata ludzkiej kultury. To narzędzie zaprogramowane w taki sposób, aby wychodzić naprzeciw ludzkim potrzebom. Papież tak opisuje tę cechę AI: „(...) programy sztucznej inteligencji będą w coraz większym stopniu wyposażone w zdolność do bezpośredniej interakcji z ludźmi (*chatboty*), prowadząc z nimi rozmowy i nawiązując z nimi relacje bliskości, często bardzo przyjemne i kojące, ponieważ te programy sztucznej inteligencji zostaną zaprojektowane tak, aby nauczyć się odpowiadać w formie spersonalizowanej na fizyczne i psychologiczne potrzeby istot ludzkich”³².

Papież zajmując się sztuczną inteligencją zauważa również, że pomimo tego, że jest to technologia znajdująca wciąż w swoim pionierskim etapie, to już teraz wywiera znaczący wpływ na życie społeczne, kulturowe, na budowanie pokoju, oraz odciska swoje piętno na zachowaniach ludzkich³³. Franciszek wymienia wiele sfer życia ludzkiego, które zostają przemieniane przez pojawienie się AI, między innymi medycynę, rynek pracy, ekonomię, szeroko rozumianą kulturę, edukację, podstawy współżycia obywatelskiego, politykę, administrację publiczną, branżę zbrojeniową i wojskową, branżę konsumpcyjną, przekaz informacji, komunikację, formy osobistych interakcji, oraz wielu innych aspektów życia

²⁹ M. Mróz, *Sztuczna inteligencja jako szansa dla teologii*, „Teologia i Moralność” 2024, nr 1(35)/19, s. 252-253.

³⁰ Franciszek, *Veritatis gaudium. Konstytucja apostolska o uniwersytetach i wydziałach kościelnych* (08.12.2017), 4, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_constituzione-ap_20171208_veritatis-gaudium.html, [dostęp: 28.11.2024]; tenże, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., 6.

³¹ Tenże, *Fascynujące i groźne narzędzie...*, dz. cyt.

³² Tamże.

³³ Tenże, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., 3.

codziennego człowieka i całych społeczeństw³⁴. Tak szeroki zakres oddziaływań sprawia, że temat sztucznej inteligencji dotyka wszystkich ludzi, a nie jedynie specjalistów zajmujących się tym tematem zawodowo³⁵. Papież dostrzega także, że te przemiany dotyczące życia ludzkiego są gwałtowne, głębokie, radykalne i dokonują się w skali globalnej³⁶. Szybkość i złożoność tych zmian związana jest z dynamicznym rozwojem samej AI³⁷, co pozwala prognozować, że jej znaczenie będzie w najbliższym czasie wzrastać³⁸. Jednocześnie Franciszek uważa, że sztuczna inteligencja jest narzędziem niezbędnym³⁹. Nie możemy jako ludzkość zrezygnować z tego narzędzia charakteryzującego się tak wielkim potencjałem mogącym pozytywnie wpłynąć na przyszłość ludzkości⁴⁰.

Zmiany spowodowane wykorzystywaniem narzędzia, którym jest sztuczna inteligencja, nie ograniczą się według Papieża, wyłącznie do zewnętrznego świata człowieka, ale mogą również wpłynąć na rozumienie naszej ludzkiej natury: „I można teraz bezpiecznie założyć, że jego wykorzystanie będzie w coraz większym stopniu wpływać na nasz sposób życia, nasze relacje społeczne, a w przyszłości nawet na sposób, w jaki pojmujemy naszą tożsamość jako istoty ludzkiej”⁴¹.

W konsekwencji Papież dochodzi do wniosku, że pojawienie się AI zapoczątkowało „prawdziwą rewolucję poznawczo-przemysłową, która przyczyni się do stworzenia nowego systemu społecznego, charakteryzującego się złożonymi przemianami epokowymi”⁴².

Sztuczna inteligencja w ujęciu papieża Franciszka jest rzeczywistością, która niesie ze sobą wielkie szanse i równie wielkie zagrożenia. W orędziu *Sztuczna inteligencja i pokój* Papież napisał: „Słusznie cieszymy się i jesteśmy wdzięczni za niezwykle zdobycze nauki i techniki, dzięki którym zażegnano niezliczone bóle i cierpienia, które trapiły ludzkie życie i powodowały wielkie cierpienia. Jednocześnie postęp technologiczno-naukowy, umożliwiając sprawowanie niespotykanej dotąd kontroli nad rzeczywistością, oddaje w ludzkie ręce szeroki wachlarz możliwości, z których pewne mogą stanowić zagrożenie dla ludzkiego przetrwania i niebezpieczeństwo dla wspólnego domu. Znaczący postęp nowych technologii

³⁴ W różnych przemówieniach Papież wymienia różne sfery ludzkiego życia, na które ma wpływ AI [zob. tenże, *Fascynujące i groźne narzędzie...*, dz. cyt.; tenże, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., 2, 6; tenże, *Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej...*, dz. cyt.; tenże, *Address of His Holiness Pope Francis to The Managers and Employees of Tv2000 and Radio Inblu* (29.02.2024), <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2024/january/documents/20240129-tv-2000-radio-inblu.html>, [dostęp: 26.11.2024]; tenże, *Address of His Holiness Pope Francis to Participants in „Rome Call” Meeting promoted by The Renaissance Foundation* (10.01.2023), <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2023/january/documents/20230110-incontro-romecall.html>, [dostęp: 26.11.2024]; tenże, *Address of His Holiness Pope Francis to Participants in Plenary Assembly of The Pontifical Academy For Life* (28.02.2020), https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2020/february/documents/papa-francesco_20200228_accademia-perlavita.html, [dostęp: 26.11.2024].

³⁵ Por. tenże, *Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej...*, dz. cyt.

³⁶ Por. tenże, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., 2, 8; tenże, *Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej...*, dz. cyt.

³⁷ Por. tenże, *Fascynujące i groźne narzędzie...*, dz. cyt.

³⁸ Por. tenże, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., 2.

³⁹ Por. tenże, *Fascynujące i groźne narzędzie...*, dz. cyt.

⁴⁰ Por. tenże, *Address of His Holiness Pope Francis to Participants in The „Minerva Dialogues”* (27.03.2023), <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2023/march/documents/20230327-minerva-dialogues.html>, [dostęp: 26.11.2024].

⁴¹ Tenże, *Fascynujące i groźne narzędzie...*, dz. cyt.

⁴² Tamże. Podobną tezę Papież przedstawia także w przesłaniu do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Akademii Życia (por. tenże, *Address of His Holiness Pope Francis to Participants in Plenary Assembly of The Pontifical Academy For Life...*, dz. cyt.).

informacyjnych, zwłaszcza w sferze cyfrowej, stwarza zatem fascynujące szanse i poważne zagrożenia, z ogromnymi konsekwencjami dla dążenia do sprawiedliwości i zgody między ludźmi⁴³.

Papież opierając się na doświadczeniach historii, oraz na diagnozie współczesnego postępu, zestawia ze sobą dwa kontrastujące określenia: fascynujące szanse i poważne zagrożenia. Szanse rozwoju dla ludzkości i zagrożenia dla człowieka płynące z używania sztucznej inteligencji, zostały tu ujęte jedynie ogólnie, zbiorczo. Papież w swoich wypowiedziach wylicza i dosyć szczegółowo przedstawia stojące przed światem, a związane z rozwojem AI, szanse, zagrożenia, oraz wyzwania polegające na tym, aby te pierwsze wykorzystać, a tych drugich uniknąć. Omówienie tych kwestii wymaga jednak osobnego opracowania⁴⁴.

Zakończenie

Na początku swojego pontyfikatu, w adhortacji apostolskiej o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie *Evangelii gaudium* Papież Franciszek tak opisywał współczesny świat: „Ludzkość przeżywa w tym momencie historyczne zmiany, które możemy dostrzec w postępie dokonującym się na różnych polach. (...) Ta epokowa zmiana została spowodowana olbrzymimi skokami, które co do jakości, ilości, szybkości i nagromadzenia dokonują się w postępie nauki, w innowacjach technologicznych oraz w ich szybkim zastosowaniu w przyrodzie i w życiu. Żyjemy w epoce wiedzy i informacji (...)”⁴⁵.

Od napisania tego tekstu minęło ponad 10 lat, a zawarta w nim diagnoza wydaje się coraz bardziej aktualna. Sfera cyfrowa rozwija się coraz dynamiczniej i coraz bardziej wpływa na świat dotykając kolejnych sfer życia człowieka. Żyjemy w czasach przemian, a innowacyjność technologii, takich jak AI, okazuje się katalizatorem, który przyspiesza i intensyfikuje te procesy. W odpowiedzi na to zjawisko papież Franciszek postuluje potrzebę interdyscyplinarnej, a nawet transdyscyplinarnej refleksji naukowej nad różnymi dziedzinami współczesnej technologii⁴⁶. Sam także zabiera głos w ogólnoswiatowej dyskusji dotyczącej tych zjawisk. W ostatnim czasie Franciszek wielokrotnie podejmował temat sztucznej inteligencji. Swoje słowa kieruje zarówno do politycznych przywódców, jak i do wszystkich ludzi, bo jak zauważa: „Mam nadzieję, że ta refleksja zachęci, do uczynienia wszystkiego, aby postępy w rozwoju form sztucznej inteligencji w ostateczności służyły sprawie ludzkiego braterstwa i pokoju. Nie jest to odpowiedzialność nielicznych, lecz całej rodziny ludzkiej”⁴⁷.

Papież w swoich wypowiedziach przedstawia założenia interpretacyjne, które mogą być pomocne w prawidłowym odczytaniu i ocenie tego zjawiska, stara się zebrać dane, które mamy na temat sztucznej inteligencji i ułożyć je w integralną całość, wskazuje także na długofalowe szanse i zagrożenie płynące z korzystania z AI, oraz przedstawia wezwania, które czekają ludzkość aby jak najlepiej wykorzystać możliwości, które daje nam rozwój technologii.

⁴³ Tenże, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., 1.

⁴⁴ Tematykę tę podjął W. Przygoda w swej artykule *Sztuczna inteligencja a duszpasterstwo. Obietnice – zagrożenia – wyzwania*, natomiast odnosi się w nim tylko do jednej wypowiedzi papieża Franciszka, do Ośrzedzia na 57. Światowy Dzień Pokoju *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt.

⁴⁵ Franciszek, *Evangelii gaudium*, 52.

⁴⁶ K. Trzęsicki stwierdza, że Papież dostrzega potrzebę naukowej refleksji nad nowymi technologiami takimi jak: robotyka, biotechnologie, nanotechnologie, czy technologie informacyjne (Zob. K. Trzęsicki, *Co św. Tomasz z Akwinu miałby do powiedzenia o sztucznej inteligencji?*, „Studia Teologii Dogmatycznej” 2022, nr 8, s. 101).

⁴⁷ Franciszek, *Sztuczna inteligencja i pokój...*, dz. cyt., Zakończenie.

Biorąc pod uwagę, że zgodnie z przewidywaniami Papieża wpływ sztucznej inteligencji na ludzkie życie będzie się zwiększał, należy się spodziewać, że to dopiero początek wypowiedzi Kościoła dotyczących zarówno samej AI, jak i innych nowoczesnych technologii.

Postęp nauki będzie przynosił nowe możliwości, obiecywał nowe szanse, straszył nowymi zagrożeniami i stawiał nowe wyzwania, Kościół zaś „po staremu” będzie próbował poznawać i rozumieć nowość świata oraz „badać znaki czasów i wyjaśniać je w świetle Ewangelii tak, aby mógł w sposób dostosowany do mentalności każdego pokolenia odpowiadać ludziom na ich wieczne pytania dotyczące sensu życia obecnego i przyszłego oraz wzajemnego ich stosunku do siebie”⁴⁸.

Bibliografia

- „*Biblia Tysiąclecia*” – *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2003.
- Cernuzio S., *Papież na szczycie G7: Żadna maszyna nie powinna decydować o odebraniu życia*, „*L'Osservatore Romano*” 2024, nr 6(463)/45, s. 5-8.
- Franciszek, *Address of His Holiness Pope Francis to Participants in Plenary Assembly of The Pontifical Academy For Life* (28.02.2020), https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2020/february/documents/papa-francesco_20200228_accademia-perlavita.html, [dostęp: 26.11.2024].
- Franciszek, *Address of His Holiness Pope Francis to Participants in „Rome Call” Meeting promoted by The Renaissance Foundation* (10.01.2023), <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2023/january/documents/20230110-incontro-romecall.html>, [dostęp: 26.11.2024].
- Franciszek, *Address of His Holiness Pope Francis to Participants in The „Minerva Dialogues”* (27.03.2023), <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2023/march/documents/20230327-minerva-dialogues.html>, [dostęp: 26.11.2024].
- Franciszek, *Address of His Holiness Pope Francis to The Managers and Employees of Tv2000 and Radio Inblu* (29.02.2024), <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2024/january/documents/20240129-tv-2000-radio-inblu.html>, [dostęp: 26.11.2024].
- Franciszek, *Etyczne przymierze na rzecz życia. Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Akademii «Pro Vita»*, „*L'Osservatore Romano*” 2019, nr 3(411)/40, s. 35-37.
- Franciszek, *Evangelii gaudium. Adhortacja apostolska o głoszeniu ewangelii we współczesnym świecie* (24.11.2013), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html, [dostęp: 28.11.2024].
- Franciszek, *Fascynujące i groźne narzędzie. Przemówienie do uczestników sesji G7 na temat sztucznej inteligencji*, Borgo Egnazia (14.06.2024), <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2024/june/documents/20240614-g7-intelligenza-artificiale.html>, [dostęp: 26.11.2024].
- Franciszek, *Fratelli tutti. Encyklika o braterstwie i przyjaźni społecznej* (03.10.2020), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20201003_enciclica-fratelli-tutti.html, [dostęp: 02.12.2024].
- Franciszek, *Laudato si'. Encyklika poświęcona trosce o wspólny dom* (24.05.2015), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html, [dostęp: 26.11.2024].
- Franciszek, *Message of The Holy Father Francis to The Participants in The “AI Ethics for Peace” Gathering* (10.07.2024), <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2024/documents/20240710-messaggio-ai-ethics-forpeace.html>, [dostęp: 26.11.2024].

⁴⁸ Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 4.

Franciszek, *Ahmed el-Tayeb, Dokument o ludzkim braterstwie dla pokoju światowego i współistnienia* (04.02.2019), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/travels/2019/outside/documents/papa-francesco_20190204_documento-fratellanza-umana.html, [dostęp: 03.12.2024].

Franciszek, *Pozdrowienie wygłoszone po modlitwie Regina Caeli 12.05.2024 r.*, „L'Observatore Romano” 2024, nr 5(462)/45, s. 51.

Franciszek, *Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej. Orędzie na 58. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24.01.2024), <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/20240124-messaggio-comunicazioni-sociali.html>, [dostęp: 26.11.2024].

Franciszek, *Sztuczna inteligencja i pokój. Orędzie na 57. Światowy Dzień Pokoju* (08.12.2023), <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/peace/documents/20231208-messaggio-57giornatamondiale-pace2024.html>, [dostęp: 26.11.2024].

Franciszek, *Veritatis gaudium. Konstytucja apostolska o uniwersytetach i wydziałach kościelnych* (08.12.2017), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20171208_veritatis-gaudium.html, [dostęp: 28.11.2024].

Mariański J., *Godność ludzka, praca, bezrobocie i braterstwo w nauczaniu społeczno-moralnym Papieża Franciszka*, Lublin 2024.

Mróz M., *Sztuczna inteligencja jako szansa dla teologii*, „Teologia i Moralność” 2024, nr 1(35)/19, s. 247-261.

Puzio A., *Theology Meets AI: Examining Perspectives, Tasks, and Theses on the Intersection of Technology and Religion*, w: *Alexa, wie hast du's mit der Religion? Theologische Zugänge zu Technik und Künstlicher Intelligenz. Theologie und Künstliche Intelligenz*, red. H. Klinge, N. Kunkel, A. Puzio, Vol. 1., Darmstadt 2023, s. 29-41.

Przygoda W., *Sztuczna inteligencja a duszpasterstwo. Obietnice – zagrożenia – wyzwania*, „«Społeczeństwo»”. Studia, prace badawcze i dokumenty z zakresu nauki społecznej Kościoła” 2024, nr 1(165)/34, s. 51-65.

Sobór Watykański II, *Gaudium et spes. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym* (07.12.1965), <https://sip.lex.pl/akty-prawne/akty-korporacyjne/konstytucja-duszpasterska-o-kościele-w-swiecie-wspolczesnym-286768068>, [dostęp: 28.11.2024].

Sztylika A., *Krytyka paradygmatu technokratycznego w encyklice Laudato, si' papieża Franciszka*, w: *Edukacja humanistyczna w kontekście technicyzacji w XXI wieku. W poszukiwaniu pedagogicznej równowagi*, red. T. Graca, D. Łażewska, Józefów 2017, s. 55-76.

Trzęsicki K., *Co św. Tomasz z Akwinu miałby do powiedzenia o sztucznej inteligencji?*, „Studia Teologii Dogmatycznej” 2022, nr 8, s. 100-117.

„Fascynujące i groźne narzędzie”. Papież Franciszek o sztucznej inteligencji

Streszczenie

Dynamiczny rozwój sztucznej inteligencji wpływa coraz bardziej na wiele obszarów życia człowieka. Prognozy dotyczące AI podpowiadają, że znaczenie tej technologii będzie wzrastać. Niesie ona z sobą wiele szans i zagrożeń oraz stanowi wyzwanie dla całego współczesnego świata. Jest to technologia innowacyjna i istotowa różniąca się od wszystkiego, co do tej pory powstało, co stanowi pewną trudność w jej opisie i ocenie. Odpowiedzią papieża Franciszka na to nowe zjawisko jest coraz częstsze pojawianie się kwestii sztucznej inteligencji w jego nauczaniu. Niniejszy artykuł jest próbą przedstawienia i zanalizowania najważniejszych papieskich wypowiedzi dotyczących AI ze szczególnym uwzględnieniem Orędzia na 57. Światowy Dzień Pokoju zatytułowanego *Sztuczna inteligencja i pokój*. Artykuł skupia uwagę na proponowanych przez Franciszka założeniach

interpretacyjnych: odwołaniu do Objawienia, nauczania i Tradycji Kościoła, oraz na papieskim opisie złożoności tego fenomenu: m. in. trudnościach definicyjnych, uproszczonym opisie działania, ograniczeniach płynących z mechaniki obliczeniowej, uwarunkowaniu odpowiedzi AI od dostępnych dla niej baz danych, szerokim zakresie oddziaływania na życie człowieka, potrzebie transdyscyplinarnego ujęcia, szansach i zagrożeniach.

Słowa klucze: papież Franciszek, sztuczna inteligencja, AI, technokracja, transdyscyplinarność

O. mgr Łukasz Gora OFMConv – absolwent teologii, licencjusz teologii pastoralnej, student 3. roku socjologii; ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7091-5634>; e-mail: frluka@student.kul.pl

ks. Stanisław Łabendowicz

***Jezus Chrystus – Światłością Narodów
w świetle wskazań Roku Jubileuszowego
i programu duszpasterskiego
Konferencji Episkopatu Polski 2024/2025***

***Jesus Christ – the Light of the Nations
in the light of the indications of the Jubilee Year
and the pastoral program of the Polish Episcopal Conference 2024/2025***

Summary

The adopted term Jesus Christ – the Light of the Nations has a deep theological meaning and is based on biblical announcements and teachings of the Old Testament. Jesus Christ as the “Light of the Nations” is the central figure in God’s plan of salvation, which covers all humanity. As the Light of the World, it not only shows the way to God, but also gives the power to transform our lives and the world around us. By becoming the light that dispels the darkness of sin and death, it leads people to truth, life and salvation in God. The Church, as the Body of Jesus, continues this mission, proclaiming the Gospel and spreading the light of Christ in the world. The Son of God, as the light of the nations, is the way, the truth and the life. He leads humanity towards salvation. His mission of revealing God’s love and truth is still valid today. Modern man needs Jesus Christ as light to find the meaning of life and answers to the questions that today’s difficulties pose to him.

Key words: Jesus, Christ, light of the world, light in the community of the Church

Określenie Jezus Chrystus – Światłość Narodów ma głęboki sens teologiczny i oparte jest na biblijnych zapowiedziach Starego Testamentu. Jezus Chrystus jako „Światłość Narodów” jest centralną postacią w Bożym planie zbawienia, który obejmuje całą ludzkość, nie tylko naród izraelski. Poniżej zostanie wyjaśnione, jak Jezus realizuje ten Boży plan zbawienia i w jaki sposób jest światłością dla wszystkich narodów. Jezus Chrystus – Światłość Narodów jest realizacją Bożego planu zbawienia, który wypełnił się w Osobie Chrystusa, w Jego życiu